

Het gaat om
het sculpteren
van een samenleving:
door het begrip van
kunst open te trekken,
doe je ook aan
samenlevingsopbouw.

zijn leven, die het begrip ‘ambassadeur’ een heel letterlijke invulling geeft. Op een bepaald moment wordt Fanon samen met een aantal andere intellectuelen ingezet in Algerije. De revolutie is nakend, en Frankrijk wil daar nog een paar dingen rond krijgen. Daar aangekomen verdwijnt hij eigenlijk onmiddellijk in de anonimiteit en wordt hij een onderdeel van de militante bewegingen die acties plannen tegen de Franse staat. Hij schrijft daar ook zijn belangrijkste werken. Op een bepaald moment is hij voor de Algerijnse rebellen gaan pleiten in Ghana. Ghana is de eerste staat die onafhankelijk werd in Afrika, en die zich losmaakte van de Engelse overheersing. Ghana heeft hem verwelkomd, en er is toen een congres georganiseerd voor Afrikaanse intellectuelen, waar onder anderen ook Lumumba aanwezig was. Ik ben ooit zeer geïnteresseerd geweest in die speech die Lumumba heeft uitgesproken voor Koning Boudewijn, en ik herkende daar zoveel parallellen met Fanon in –weliswaar éézijdig– dat dat mij geen toeval leek. Nu blijkt Fanon een toespraak te hebben gehouden in Accra, en Lumumba was daar duidelijk aanwezig. Vanaf dan verandert er iets in de retoriek van Lumumba. Ik zeg niet dat dat directe beïnvloeding is, maar je voelt wel dat er plots een discours is ontstaan om het te hebben over de dekolonisatie. Fanon was precies daaraan aan het werken; hij heeft trouwens ook nog een boek geschreven dat eerder militant is en dat heette *The Wretched of the Earth*, waarin hij een dekoloniseringsdenken op gang brengt. In elk geval: Fanon logeert in het hotel Ambassadeur, de staat Ghana beschouwt hem als de vertegenwoordiger van de rebellenbeweging in Algerije, en spreekt hem daar ook op aan. Na verloop van tijd krijgt hij van die rebellen ook erkenning. Hij wordt de ambassadeur van een land dat niet bestaat, en dat hij terugclaimt vanuit de erkenning van zijn ambassadeursrol. In die periode komt hij natuurlijk in conflict met de Franse ambassadeur in Ghana. Na verloop van tijd kiest Ghana voor Fanon als ambassadeur; ze kiezen met andere woorden voor een illegale regering die nog niet bestaat, en niet voor de legale Franse regering. De rest is geschiedenis: Algerije wordt onafhankelijk en Fanon sterft aan leukemie. Dat verhaal heeft zich dus niet verdergezet, maar het is wel een interessante episode.

Wat ik boeiend vind, is die tussenpositie die Fanon als schrijver heeft ingenomen. Die plek van *interstice*, van iemand die nog volop aan het denken en het schrijven is, en die zich tegelijk als vertegenwoordiger profileert van een land dat nog moet gecreëerd worden, van een samenleving die in opbouw is. Dat is maar één voorbeeld, maar het maakt duidelijk hoe ik naar die dingen kijk. Er zit zeker een utopische idee aan vast, maar tegelijkertijd klinkt het toch anders. Er zit ook een creatieve manier van denken over een samenleving in, waarop heel de postkoloniale denkbeweging zich heeft kunnen enten. Dat denken van een heterotopische wereld –en in zijn geval was dat dus een postkoloniale samenleving– dat lijkt mij zeer belangrijk.

ETCETERA De rol die je de kunstenaar nu toebedeelt, reikt ver over de grenzen van de ambities van een kunstencentrum. Is zo een plek dan nog wel de juiste omgeving om actie in te voeren?

OPSOMER Een kunstencentrum is in die constructie niet meer dan een uitvalbasis. In de kunst staat de praxis centraal, in tegenstelling tot de filosofie. Ik kies voor kunst omdat de praxis en de reflectie op die praxis daar zeer nauw gelieerd zijn. Het gaat over ‘maken’. Het middeleeuwse concept van een maker is ie-

mand die werkt binnen een creatieve gemeenschap. Iemand die iets maakt, en een gemeenschap die dat ook (h)erkent. Een sociale kunstenaar is iets helemaal anders dan een kunstenaar die zich inzet in een sociaal-artistiek project bijvoorbeeld.

Volgens mij kunnen kunstenaars een belangrijke ambassadeursrol spelen: ze kunnen vanuit het land waar ze zitten het bestel in vraag stellen, maar er tegelijk ook een diplomatieke relatie mee aangaan. Mijn eigen rol zie ik als chef van de diplomatie, minister van Buitenlandse Zaken, maar dat blijft toch vooral een ambtenaar.

Een kunstencentrum is in die constructie niet meer dan een uitvalbasis. Als op een bepaald moment de verhouding problematisch zou worden tussen het kunstencentrum, de ambassades en de kunstenaars die zich binnen een samenleving profileren en de mensen die erin werken, dan heeft het kunstencentrum helemaal geen legitimiteit van beslissen meer. Dan zou alles uit elkaar vallen.

Iets wat mij ontzettend boeit, en waarvan ik sinds een paar maanden zie dat er heel wat overeenkomsten zijn met onze manier van werken, is de *Cittedellarte* van Pistoletto.² Hij durft zonder blozen te zeggen dat *Cittedellarte* een project is dat zich verantwoordelijk acht voor sociale verandering. Het idee dat je je verantwoordelijkheid opneemt en dat ook zo durft te verantwoorden vind ik heel interessant. Natuurlijk weten wij ook dat die verantwoordelijkheid geen gigantische gevolgen zal hebben. Maar als je de plek van de heterotopie, of de utopie van vroeger, wil innemen, dan denk ik dat de kunst daar een belangrijk speelveld voor is. Dan denk ik bijvoorbeeld aan het herdefiniëren van een gebied waar de patronen compleet zijn vastgelopen: de globale economie. Vroeger kon je je tegen de staat keren, maar wat stelt de staat voor, als je ziet dat in de DHL-onderhandelingen de verschillende staatsvertegenwoordigers aanwezig zijn. Dan weet je dat er iets anders aan de hand is. Noem het *Empire*, globale economie, of wat dan ook. Het is op dit moment moeilijk te definiëren, maar een aantal dingen liggen heel erg vast. Het klinkt zeer absurd als je zegt dat economie een kunst is. Maar als je dat zegt haal je de economie uit zijn hegenomie. Niemand heeft er moeite mee om alles te bekijken als economie, er is een heel denken dat zich